

דף הסבר לקריאה לפני עריכת חמץ

לפי שרבים מישראל סומכים על מכירת חמץ, ועושים כך שנים רבות, ודיני המכירה ופרטיה אינם ידועים לרבים, לפי ששייכים להלכות חושן משפט שאין יד הכל ממשמשת בהם, נשתרשו בעם כמה קולות וטעויות במכירה זו, בפרט לדין בני תימן ההולכים לפי פסקי השו"ע במקום שאין לנו מנהג בהיפך. ועל אף שבשאר הלכות הפסח רבים מדקדקים בדקדוקים וחומרות רבות, אולם בהלכות אלו שיש בהם חשש בל יראה ואיסור הנאה החמור, נסמכים על שיטות דחוקות על הרוב מעצלות. לפיכך ראיתי להביא בקצרה כמה הלכות מעניין המכירה, למען הסיר מכשול מדרך עמי, ושח"ו לא יהא איסור חכמים שאסרו חמץ שעבר עליו הפסח מזולזל לרבים.

מהות המכירה:

עניין מכירת חמץ הוא, שהרב ובנ"ד מרן הגאון הרב יצחק רצאבי שליט"א, הוא או בא כוחו, הוא המוכר את החמץ לגוי, וממנה מטעמו רבנים ברחבי הארץ שיגיעו לכלל הציבור. נמצא שהאדם שבא לעשות את המכירה, אינו מוכר את החמץ ח"ו לרב, אלא ממנה את הרב להיות שליח בעבורו, ועל זה האדם חותם בשטר, וצריך שתהא דעתו על זה. כמו כן, אדם המגיע לאחד מרבני בית ההוראה שליט"א, ועורך אצלו את שטר המכירה, יכול לחשוב שהוא מוכר לו את חמץ, מחמת שהוא מכיר אותו וסומך עליו וכדו', וצריך להדגיש לו בעת המכירה שמוכר החמץ ממנה באופן ישיר את מרן שליט"א או בא כוחו בלבד, והוא ואך ורק הוא שליחו למוכר את החמץ. {דבלאו הכי נכנסים לבעיית "אין שליח עושה שליח".}

חמץ גמור:

על פי דעת מרן שליט"א, חשוב וראוי שלא להשאיר כלל חמץ גמור בבית בפסח. לפי שכמה מן הפוסקים ס"ל שאין מועילה המכירה לחמץ גמור¹. {ולעשות מכירה רק על ספק חמץ שאינו יודע או על תערובות חמץ וספקותיהם}. ויסקי נחשב חמץ גמור לענין זה, לפי שבא מתמצית שעורים.

מכירה עבור אדם אחר:

רבים נוהגים לעשות מכירה עבור קרוביהם ובני משפחותיהם, וכותבים בשטר את שמותם או "אני שלוחו של פלוני מוכר" וכו'. מכירה באופן זה אינה מועילה לכתחילה. הטעם: הלכה פסוקה היא ש"אין שליח עושה שליח" ו"מילי {דיבורים} אינם נמסרים לשליח"², ולפיכך מכיון שהאדם המוכר ממנה את מרן שליט"א להיות שליחו למכירת החמץ, חייבים קשר ישיר בין מוכר החמץ לבין הרב, וחייב מוכר החמץ לח' תום בעצמו על שטר המכירה מעיקר הדין. נתינת רשות לאחר למכור במקומו הרי היא בגדר "מילי לא מימסרן לשליח"³. {גם הטעם של "זכין לאדם", אינו מועיל באופן זה, מטעם: שלדעת רוב הפוסקים דין זכין "לאדם", נאמר במתנה וכדומה שמזכים לאדם ונותנים לו, אך לא באופן שזכין "מאדם", כגון באופן זה של מכירת חמץ, שלוקחים חמץ מביתו ומזכרים אותו לגוי.}

גם לדעת השו"ע נראה⁴ שלא מועיל הטעם של זכין מאדם שלא מדעתו. {ומה שנוהגים הרבנים להקנות את המכירה גם לכל בני העיר שלא מכרו את החמץ, כ"ז להצילם מאיסורא אבל לענ"ד אין לסמוך ע"ז במכירת חמץ גמור}. לפיכך, אדם הנמצא במקום מרוחק ומעוניין לעשות מכירת חמץ כהלכה, ישלחו לו את שטר המכירה בדואר או בפקס, ולאחר שיקרא ויבין אותו, יחתום עליו ויחזירו לרב המוכר. כאשר אי אפשר לשלוח אליו את דפי המכירה, יכול להתקשר ישירות לרב המוכר, למנות את הרב בטלפון להיות שלוחו {כמובן למנות רק את מרן שליט"א או את בא כוחו בלבד ולא את נציגו}, ואז יחתמו בשמו על טופס המכירה. {וגם אז זה לא מהודר כי חסרה חתימתו והקנין⁵}. והשי"ת יצילנו משגיאות, ונוכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים בב"א.

¹ שדי חמד {ח"ח סי' ט' סק"ו} בשם השואל ומשיב {מהדו"ב ח"ב סי' ע"ז}, ובא"ר {סי' תמ"ח}, וס' אורי וישעי {סי' קכ"א}, האלף לך שלמה סי' קצ"ג, מקור חיים תמ"ח סק"ה וסק"ח, בכור שור פסחים כ"א, קצוה"ח קצ"ד סק"ג.

² שו"ע אבה"ע סימן קמ"א סעיף מ"ג {דעת מרן בסתם והכי קי"ל}.

³ וכ"כ הגרש"א שטרן שליט"א בספרו "מכירת חמץ כהלכתו" עמ' קי"ד בהע' ד"ה והנה.

⁴ קצוה"ח {סי' רמ"ג, וכן בסי' שפ"ב סק"ב, ואבני מילואים סי' ל"ו סק"ב}, דס"ל שבכל אופן שצריך שליחות {כגון כאן במכירת חמץ} לא יועיל דין "זכיה", שהרי אין כאן דעת המשלח ובעיניו "מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם" וכ"כ מרכבת המשנה {פ"ו מגירושין ה"ג}. מיהו לדעת הבאר יצחק {ח"א ס"א} ועוד מהני אף בכה"ג.

⁵ שכן בסימן ש"ח סעיף ג', על אף שהביא בבית יוסף {בבדק הבית} את דברי תרומת הדשן, שיכולה המשרתת להפריש חלה מעיסת בעה"ב אף שלא ברשותה משום דכות הוא לה, בשו"ע סתם ופסק: "אין מפרישין חלה בלא רשות בעל העיסה", הרי דלא ס"ל להתרוה"ד להלכתא, ודלא כהרמ"א שהביא דברי התרוה"ד שם, ועליו נוהגים לסמוך בדיעבד, וכבר הבאנו בהע' 5 החולקים עליו. ואף לגבי ביטול כתב הפמ"ג {בפתיחה פ"ב סק"ג} דלא מהני שאחד יבטל החמץ של חברו כל שלא מינהו ולא אמרינן "זכין" בכה"ג, דהא לא עשה כן בעצמו, ופסקו המשנ"ב {תל"ד סקט"ו בסופו}.

⁶ עיין מה שהאריך בקובץ בית אהרן וישראל גליון קמ"ט {תמוז תש"ע} עמ' קמ"ה ואילך.